

Hitvilág és jóslások gyimesben.

A jövőbelátás mindig izgatta az emberek fantáziáját. S ezzel nemcsak a futurologusok, a jövőbelátás tudományával szorgoskodók foglalkoztak, hanem a legegyszerűbb emberek is szerettek volna a jövőbe tekinteni. A gyimesi ember, aki valamikor elszigeteltségében a legtermészetesebb, minden rafináltságból elzárt egyén volt, a jövőolvasást bizonyos jelekből szűrte ki. A természet nyitott könyv volt és akárcsak más egyszerű népek ezekből a jelekből olvasott, amelyeket évszázadokon át megfigyelt.

Bosnyák Sándor: A gyimesvölgyi magyarok hitvilága című munkájában gazdagon bemutatja egy archaikus világ hiedelmeit. Én más szemszögből igyekeztem megközelíteni ezt a hitvilágot és a száraz adatokon kívül belülről szerettem volna vizsgálni azokat és áthozni egészen a 80-as évekig a még meglévő hiedelmeket. A csodás elemek lassan kimaradnak, sokat közülük ma megmosolyognak, de bármennyire hihetetlen a mai modern világban is még sokan hisznek egyes jelekben s ez jó dolog, mert gazdag fantáziára vall. A 70 éves adatközlő ha nem látott is csodás elemeket, kísérteteket, lüderceket, tilón járó asszonyt, biztos abban, hogy a nagyanyja, a szomszéd, vagy valaki látott ilyesmiket. Valami még jellemzi ezeket a jövőbelátásokat, vagy akár hiedelemvilágot is: az igazi szabadság, a fantázia szabadsága. Még a logika sem tudja ezeket béklyóban tartani, álmodozni mindenkinek joga van, mindenki azt hisz amit akar. Vagy lehet hogy félelmében tapogatózik, találgat. Itt van pl. a szerelmi megrontás a "megcsináltatás" a "megfermekálás". Az anya, aki mindig magasra néz ha fiáról vagy lányáról van szó, ha véletlenül olyat szeret a gyermeke, aki neki nincs ínyére akkor úgy gondolja megrontották a gyermekét, valamivel megitatták azt. Ő már elfelejtette, hogy a szerelem nem ismer logikát, a szerelem vak. De nézzük meg, mit is hisz, vagy mit akar tudni a gyimesi csángó, aki a XX. század végén is hajlamos a misztikumra. Elhiszi pl. azt, hogy tavasszal amikor kiköltöznek a második szállásra, a kalibához a marhákat ha a kapuba tett nagy láncon hajtja át, így a jóságot nem éri kár a nyár folyamán. Szent Iván éjjelén sok helyen most is a gonosz vagy a szép asszonyok eltávolítására az istálló ajtóra keresztet rajzolnak. Az emberek egy nagy része ma is hiszi a fermekálást, a tejelvévest. Úgy tudják vannak egyének, akik port szednek a fejőstehén nyomából, vagy megnézik a frissen bornyúzott tehenet, esetleg szőrt visznek el attól s képesek a tej zsírtartalmát, sőt a tejet is elvenni. De védekezik is ellene a csángó gazda: az új borjú pokláját, a tokot, a pélicát, amivel a borjú a világra jött, elásták az istálló alá vagy a trágyadombra s így a fermekálásoknak kilátástalan a dolguk. De van egy más fegyverük is: az újszülött bornyút egy kenderlepedőbe takargatják, ha később baj van, akkor otthon verik egy csappal a kiterített lepedőt, s a fermekás, a tejvarázsló érzi az ütések.

Hisznek abban, hogy a lovakat éjjelente kínozzák, lovagolják a szépasszonyok, s ez az oka annak, hogy reggel vizesek, izzadtak, s sőt megtörténik, hogy éjjel a szépasszonyok befonják a lovak sörényét, haját. A Szent András hetén bekötik az ollót. Így bekötik a farkas száját is, s az nem tudja bántani a juhokat nyáron. Ha mégis baj lesz? Istenem, vannak véletlenek is! Tehát ezek nem szentbiztos dolgok, sok bennük a ha! Megfigyelve ezeket a hiedelmeket, babonákat, nagyon sok közülük valamilyen módon az állatokhoz kapcsolódik. Nem csoda, hisz századokon át a fő megélhetési mód az állattartás volt, innen a csángó nagy állatszeretete: valamikor minden esti és reggeli imájába foglalta az állatot, reggel mosakodás közben imádkoznak, nincs máskor idő s így fohászknak: "Pádúvai Szent Antal, drága Babba Márja tartsd meg a marháinkot!"

A csángó beszél az állataival, simogatja azokat, ha kell magázza őket: "Hó Boci ne faroljon annyit!". Máskülönben a csángó a méheket is magázza, amely valamikor jó falatokat adott a természetes népeknek: a méh nem "megdöglik", hanem "meghal", akár az ember.

A varázslásokat, elrontást, fermekálást még a 60-as években is mindenki elfogadta, elhitte. Valami olyasmi lehet ebben, mint az ateista Istenhez térése a nagy út, a nagy dilemma, a halál előtt. Ezt az érzést leginkább a félelem, az ismeretlen táplálja. De 1991-ben is találkoztam olyan érettségizett nővel aki meg volt győződve arról, hogy a fia fejét gurucsával csavarta el a nem óhajtott leány és családja. "Megcsináltatták", "valamivel megittatták" hangzik a meggyőződés. Egy sokat megért és megélt adatközlő Ambrus Fülöp Hosszú 83 éves véleménye a fermekálásról, a "megcsináltatásról" és a "szépasszonyokról":

"A dédnagyanyám hejsza leány vót, egy ősszel megölte a nagy havazó. Otthon nannám megálmodta, reggel megmondta, hogy az anyjával nagy baj történt. Úgy es vót. Nagy havazás jött november elején, ulyant még nem látott a világ. Dédnagyanyám hajtotta volna haza a juhokot, de az üdő béverte a Csáki Sándor szállásaiba. Keresték-keresték csak eppen azokba az épületekbe nem mentek. Pedig körülöttük erőst ugattak a kutyák, de má setét vót s féltek a kísértetektől. Nyolc hétre kapták meg. Érdekes Círják János es ott hótt meg, s eppe így ősszel. Valami kellett legyen ott."

Jellemzője ezeknek a szövegeknek az orális, a szóbeliség. Az adatközlő nagyon jó előadó, de ettől eltekintve hallgatva, lejegyezve ezeket a történeteket, mintha magunk is a különleges világba, a Wass Albert boszorkányos hősei között járnánk, amikor még nagyon erős volt a hitvilág! De hagyjuk tovább "hinni" Fülöp bácsit:

"Régebb vótak szépasszonyok, boszorkányok. Nagyapámnak a házba kemence vót, úgy, mint régen ahogy vót, előtte kürtő. Úgy mesélte, hogy úgy Szent István után eppe várta az árpát, hogy legyen új kenyere. Az öreg özvegy vót, sokat gondolkozott s beszélgetett egyedül. Este befeküdt a pucokba. Egyszer csak nyílik az ajtó s annyi cifra fehérség, bétodulnak. Nagyapám felkönyökölt, a priccs alól kihúzta a fészit, s azt mongya: -Na aki közel jó, azt levágom! Egyet meg es ismert közülük, a szomszédasszony vót, Ciher Erzs. Reggel lement hézik s kérdi:

- Erzs, mit kerestetek az este nálam?

- Én nem, Józsi bá.

- Ne beszélj nekem a műatyánkodot, sze nem vagyok vak! - ez vót a kárinkodása - Szerencse, hogy hamar felhagyatok a táncon, met levágtalak vóna!

- Na, Józsi bá, ne mongya senkinek!

Ezek vótak a boszorkányok, vagy a szépasszonyok. Főleg azokhoz mentek, akik egyedül voltak s búsultak.

De tudgya-e elvették a tehén tejének a zsírját es. Erről én es meggyőződtem: vót egy asszony magyar üdőbe, pénzzel tartoztam neki. Elvittem egy este, az ember feküdt, olyan herzsábás vót, az asszony csinálta a vacsorát. Ott ülök, beszélgetünk s hát eccer hallom: kurty-kurty, vaj ötször-hatszor csinált így. Hát ennek békája vót s ott tartotta valahol az ágy alatt, vaj a verembe. A pénzt gyorsan odaadtam Sándor Istánnak az ágyba, megolvasta, s én gyorsan eliszkiriltem...

Még elmondok egy esetet: Az én leányom, aki most es él, korán ment iskolába s hát egy reggel lássa hogy Bence Tera menyen fejni: egyik kezébe vót a sétár, s a másikba egy vörös pántikás béka. Varasbéka vót, met azt tartott, aval vette el a tejet. Tera gyorsan elfordult, de a cefre meglátta. Délután el es mondta nekünk otthon...

A tejet úgy vették el, hogy az udvaron tért, fordult, a tehen nyomából port vett vagy kihúzott egy szórt a tehenből, s azt megfermekálta. Én es eccer így jártam, vettem egy ilyen tehenet egy fermekás öregembertől. Aszongya az öreg: -Ennek fíjam annyi teje lesz, hogy nem győződ kifejni. Megborjúzik s hát semmi teje nincs. Elindultam fel az öreghez s esszetalálkoztunk a Jávárdi szádi korcsomába:

- Megborjúzott-e? - kérdi az öreg.

- Meg, de tej nincs! Kiedhez indultam. Visszaadom.

- Az nem lehet... Jajj állj csak meg, lehet elfelejtettem valamit. Avval hazamentem s hát reggel annyi a tej, hogy elig tudtam kifejni..."

Úgy vagyunk ezekkel a történetekkel, mint az UFO-s esetekkel: helyhez, időhöz, névhez kötöttek. Jön hogy elhiggyük őket! Mert jaj nekünk, ha majd álmaink, szentjeink, lidérceink, kísérteteink sem lesznek! Akkor igazi robotokká válunk, érzések, álmok nélkül...

"A lüdercekről azt tudom mondani, hogy 1914-ben hatesztendős gyermek vótam, kitettek a kalibához, hogy öröjzem a johókot. Hárman vótunk gyeremekekül. Ezelőtt ment vót le a nap, má jól szürkülődött.

- Ne te, e mi? - kérdem én, met megláttam hogy egy fényesség, ulyan, mint egy gyertya lassan fenn repült keresztül a fejen, a tulsó nyak felé. A többiek má láttak vót ilyent, én vótam a legküssebb.

- A lüderc. S mejen Kusti Jánosnéhoz, met egyedül van s őt járja a lüderc.

Úgy szórta le a fényt, rángatózva ment, nem simán. Szóval régebb ha valaki búsult vagy a szerelembe erőst belévette a fejit, met akkor itt nem úgy vót, mint most. Egy nagygazda legény nem vehetett el azt akit akart, de még a szegény legény se. A nagy nemzetből valók a szegényeket úgy hitták a hitványok, nem erőst akarták az esszevigyülést. Az én feleségem is nagyobb gazda vót, mint én, dehát én sem vótam a leghitványabb. Na, s mondom a szerelem eccer-eccer nem üsmert határt. A szegény fiatalok búsultak s akkor valami megjelent a legény vagy a leány képébe, akit búsult. E vót a lüderc. Itt a szomszédunkban es egy legény erőst szeretett egy leányt. Na, ha szereted, hát szereted, de a leány nem törődött vele. Eccer kiment fejni, bėjött, a kalibánál vót ez, s egyedül vót. Megrakta a tüzet, szabadtüzelő vót, roppant az ajtó s hát a leány jött bé.

- Na, eljöttem.

A legény csak rakta a tüzet, s ahogy visszatekint a lába közt, hát lássa, hogy a leánnak egyik lába rendes vót, de a másik lúdláb. Kiragadott egy égő üszköt s héza vágta. Minden lángba keveredett de semmi sem égett el. Az ajtó se nyílt s a lüderc mégis eltűnt. Met ez lüderc vót.

Itt Terköben, ha hiszi, ha nem vót egy vadleány es. Elfogták, szólították, beszéltek vele, de nem szólalt meg. Eccer tejet tettek elejibe, hogy egyék. Ett valamit s csak megszólalt:

- Ej tej, tej mindeneknek anyja, de az én gyeremeimnek ki lesz az anyja?

Megsajnálták és elengedték, hogy nevelje a gyermekét.

Ej, hej a boszorkányoknak könnyű volt az utazás, vaj lüderc formájában, mint egy csillag repültek, vaj a szépasszonyok befógták a más lovait s azzal jártak, vaj tilón es mentek. Higgye el így vót!

Kajtár Géza gyermekkori s aztán kölyök-legény barátom vót. Megtalálkozunk, kezét fogunk, rázom a kezét.

- Jajj, jajj ne rázd a kezemet!

- Mi van?

- Nem tudom szabad-e, de el kell neked mondjam, a boszorkányok odajöttek, az ágyból felvettek, patkót szorítottak a kezemre s egy másik társammal szekerbe fogtak. Palánkáig kellett vigyük őket. Ezek szépasszonyok vótak, mentek mulattságba. Bece Tera es velük vót."

A többtől eltérően az adatközlő talán érzi, hogy itt még a fantázia szabadsága is túlzott és hozzáteszi: "én igaz nem láttam".

Az adatközlő adatai szerint régebb megjelent valamilyen jel a haldoklónál, amiből környezete következtetett a halál közeledésére.

"Még másra es emlékszem, mintha ma lett vóna. Gyermekek vótam. Édesanyám szótt, eccer nagy megijedve mutat az ablak felé: "Fülöpke, látod-e? Ne oda ki milyen szép világosság van!" Nézem s hát mint egy gyertya egy ujan világosság járkált cikk-cakkosan. Egy legény a szomszédba nagy beteg vót s akkor aszongya anyám: - Na meglássátok Bucsi Gyula reggelre meghal. S meg es hótt. A világosság a halál vót. Az emberek tutták mikor járkál a halál. Máskor az öreg Bogdánénál es így járkált egy gyertya. Ujan cikk-cakkosan. Csak ketten vótunk édesanyámmal otthon, s erőst írtóztunk. Akkor anyám négybe túrt egy festékest s feltette az ablakra. ha hiszi, ha nem a gyertyavilág azon es keresztül látszott.

- Na meghal a vén Bogdáné! - reggelre biza meg vót halva."

A halál az adatközlők szerint másképp is megjelenhetett:

"Mü sokan vótunk, 5-6 gyermek vót akkor minden háznál. Bémentünk a nagyházba (tisztaszoba) fiúkul, met ott tartották a tejet, s akartunk inni belőle, megehültünk vót. Nem vót szabad beléhajolni a tejbe, dehát milyen a gyermek. Eccer csak a nagy csendbe supp! melljünk, mintha egy nagy kő lett vóna egyet ujan dergetett. Kerejsük s sehol semmi, hova lett? Eltűnt. Az a nagyapám halála vót biza, met reggelre meghótt.

Most egy más dógot mesélek el Blága Péterről, aki pedig nagy kommunista vót, semmibe se hitt. Rokonom vót, ő mesélte a halála felé, amikor egy kicsit megtért. Aszongya, hogy egy este későn jött hazafelé a gyűlésből mikor ért vóna az utcáig, ahol bé kellett térjen, hát hallja: csitt-csatt, csirsz-csorsz jó valaki szembe, nézi s hát a Bece Tera vót, jött vele szembe, de tuggya-e tilón jött, vágatott. Péter erőst megijedt, otthon es ojan fehér vót, mint az orda.

- Mi van veled? - kérdi a felesége.

- Hadd el minnyá megmondom, csak szusszanjak meg, s elmondta a feleségének, hogy kit látott. Blága Péter nagy kommunista létére azóta hitt az ilyenekben.

Még ujan es vót régebb, hogy az embernek ördöge vót, valahogy eladta a lelkét. Eccer a vén Baliga es Borospatakán elment az erdőbe, emelt és kárimkodott. Az ördög örökké mondta hátul: most es én emeltem, nem te! Ha nem tudott munkát adni az ördögnek, baj lett belőle. De aki tudott dógot adni, az meggazdagodott belőle. Ott fenn az Ecsémköveinél es van egy hely, ahol örökké morzsolódik a kő. Az onnat van, hogy egy rakottyasi embernek ördöge vót. Má nem tutta mit csináljon, munkát sem tudott adni neki, akkor kitalálta, hogy felmennek az Ecsémköveihez s megmutatta azt a sziklát es azt kellett az ördögnek elmorzsolni szép lassan. Még ma es morzsolódik...

Aztán még szoktunk ónt es öntetni. A szomszéd fia minden éjjel csiadt fel, nem tutták, hogy mi a baja. Elvitték a vén Kukulácnéhoz s az ónt öntött neki. Az megmutatta, hogy valaki késsel jesztette

meg a gyermeket. Tényleg úgy es vót, megtutták, hogy a nagyobbik testvére jesztegette, hogy elvágja a nyakát. Régebb még vót minden patakon ujan mindentudó öregasszony, aki ráolvasott a betegsége s az megjavult. Így gyógyították: az igazet, a hályogot, a rontást, torkgyéket, árpát, kelést, kégyómarást vagy akármilyen betegséget. Ma ezek má kimentek, de biza még elég sokmindent hisznek a fiatalok is, csak azt nem tudom hová lettek a lüdercek, késértetek, met ezekről ma nemigen lehet hallani..."

... Igen, leomlott egy álomvilág! Meghaltak a lüderceink, a szépasszonyaink, a kísértetek. Haldoklik lassan Tündér Ilona is. Milyen lesz a mi világunk, ha nem lesznek mesehőseink?

A csángók hiedelem és jóslásvilágát tulajdonképpen két nagy részre oszthatnánk:

I. A csodáselemekhez kapcsolódó hiedelmek.

II. A megfigyelésre, tapasztalatra alapuló hiedelmek.

A hitvilág egy nagy csoportja a jósláshoz, jövőbelátáshoz kapcsolódik. Itt is megfigyelhetünk közelebbi jövőbetekintést, jóslást és hosszabb időre, esetleg esztendőre szóló jövendölést. A jóslásnál, hogy mi fog történni beszélhetünk véletlen egybeesésről is pl. ha a macska dorombol, veszekedés lesz. Ez valakinél, valamikor megtörténhetett, ugyanakkor léteznek hosszas megfigyelések is, ami az időjárásjóslásra vonatkozik. A csángóknak ebben a patakországban, a távolságok országában szükségük volt a közelebbi időjárásjóslásra, ugyanis sokszor 10-15 km-t gyalognak a kaszálóig, ahol a lekaszált széna várja őket s ha esni kezd az eső, térhetnek haza. A jóslatok valamihez kapcsolódnak és feltételes móddal kezdődnek "ha ... akkor". Tematika szerint legtöbbjük az időjáráshoz, házassághoz, házi rendhez kapcsolódnak.

1. Házassági, párválasztási jóslások, megfigyelések.

Molnár Péter Busulán 1973-ban , 71 éves korában mondja a következőket: "Szilveszter éjjelén minden patakon 4-5 leány összetársult és karót köttek. Tudni kell, hogy itt zavarás kertek vannak, ami olyan 4-5 m-es hasított fenyőhasábból áll egymásra rakva, a végeik mivel egymásra kerültek így magasodott a kerítés. A zavarákat két egymással szembeüött karó fogta össze, amelynek a tetejét olyan csapból fonott gúzs fogott össze. Nos miután béesteledett minden leány szerelt magának szalagot, aztán békűnt szemmel mentek a kert mellett s olvasta a karókat. Amikor a tizedikhez ért, bekötte az ő szalagjával. Minden leány más helyről kezdte a számolást. Másnap, Újév napján ráismert a szalagjával megkötött karóra. Ha a karó sima, akkor szegény lesz a jövendő férj, ha kérges, mohás, akkor gazdag. Ha rövidebb a karó, akkor alacsony, ha hosszabb, akkor magasabb lesz a férj."

- Ha az időt akarták megtudni, hogy mikor mennek férjhez, a következőképpen jártak el: ugyanazon az éjjel (Szilveszter) elmentek a disznópajta mellé, megrúgták az oldalát és azt mondták: hújj ebben az esztendőben, hújj a másikban stb. Ahányadik rúgásra a disznó rőffent a pajtában, annyi esztendő múlva megy férjhez a kérdező leány.

- Hogy tájékozódjanak a jövendőbelijük haja és arca színéről így jártak el: bémentek a sötétbe a johókossárba és ott johót fogtak. Szalagot köttek a johókra s mindenki reggel megismerte a szalagját. Ha a juh fekete volt, barna lesz a jövendőbeli. Ha fehér, akkor szőke. Ha nagy gyapjas, duppos juhot köttek, akkor gazdag férj nézett ki, ha vékony, gyenge gyapjú akkor szegény.

- Óesztendő estéjén a leány egy nagyobb pohárral behúnyt szemmel bemegy a patakra, vizet merít s behúnyt szemmel visszajön a szobába. Azután egy nyers tojást beleüt a pohárba és ott hagyja reggelig. Ha a tojás felgyöngyözik, akkor felrakott fejjel megy férjhez. Ha leszáll a pohár fenekére, akkor még abban az évben meghal.

- Óesztendő estéjén a leányok gezeres csapot tesznek át a vizen keresztül. Ha éjjel jégcsap fagy a bojtágra, akkor rakott fejjel megy férjhez. Ha nincsen reggel jégcsap, akkor sima fejjel megy az oltár elé.

- Óesztendő estéjén a leányok sütnek sópogácsát, fele liszt, fele só. A lányok megeszik azt, világos, hogy még álmukban is szomjasok lesznek. Nos, aki álmukban vizet ad, az lesz az eljövendő férj.

- Óesztendő estéjén 3-4 leány összegyűl egy házhoz. Tésztát gyúrnak és kicsi gomócokat, "galuskákat" készítenek és mindenikük 3-4 galuskába tesz 3-4 ismerős fiú nevet, cédulára írva. Főzni teszik azokat, s amelyik galuska leghamarább feljön a víz tetejére, az lesz a férj.

Mivel többször találkoztunk ezzel a kifejezéssel, hogy "rakott fej", "sima fej" a következőkben megmagyarázzuk a jelentésüket. A menyasszony, ha normális körülmények között megy férjhez, vagyis nem terhes, nincs bitangja (törvénytelen gyermeke), még nem volt férjnél, nem úgy "szökött el" (az ellopás szokás volt Gyimesben, sokszor úgy szöktették el a leányt), akkor rakott fejjel megy férjhez a leány, azaz esküvője napján koszorú, rengeteg színes pántlika díszíti a fejét és hófehér "hazaji" menyasszonyi ruhát visel. A népi erkölcsi normák megszegése megtiltja a hazai felrakását, s akkor egyszerű vasárnapi viseletbe megy az oltár elé, azaz sima fejjel.

Más hiedelmek a férjhezmenéssel és a házassággal kapcsolatban:

- Ha a tükröt fiú vagy lány összetöri, hét évig nem tud nősülni, vagy férjhezmenni.

- Ha egy fiú sepreget, nehezen tud megnősülni.

- Ha kicsi korodban a lépcsőn eszel, akkor a lakodalomban rossz idő lesz.

- Ha lakodalomban csendes eső van, akkor gazdagok lesznek az új párok.

- Ha a fiúgyermek gyöngyöt tesz a nyakába, akkor nem tud megnősülni.

- Ha Luca napjától mindennap egy szálkát gyűjtessz, akkor Karácsony éjjelén meglátod ki lesz a férjed.

- Ha kövér csütörtökön hétszer eszel, éjjel meglátod ki lesz a szeretőd.

Úgy látszik, megfigyelve a fenti jóslásokat, hogy ezek semmi komoly ok nélküli megfigyeléssel nem rendelkeznek, s ezeket inkább lányok úzták a maguk szórakoztatására és megnyugtatósára. A mai 80 éveseket megkérdeztem, bevált-e a jóslás: "mikor bé, de legtöbbször nem, de tudja-e szórakoztunk, kacagtunk, reménykedtünk." Hát igen így szórakoztak, reménykedtek, kacagtak azokon a csendes téli estéken.

2. Állatokhoz kapcsolódó hiedelmek:

Mivel századokon át fő megélhetési forrásuk az állatok voltak, a csángók a reggeli és esti imájukba foglalták állataikat. A kicsi bornyút, bárányt amíg megerősödött télen óvva a hidegtől bent a "házban" tartották. Világos, hogy sok hiedelem kapcsolódik az állatokhoz: ezekből már a dolgozat elején megemlítettünk egy néhányat, mint a tejeltevés, fermekálás, a varázsbéka felhasználása a zsíreltevésben, amelynek piros szalag van a nyakán, a lovakat, teheneket is éjjel járják a szépasszonyok, ezért reggel meg vannak izzadva.

- Szent Iván éjjelére feltétlen az istálló ajtóra keresztet kell rajzolni, s így elűzzük a sátánt.
 - Az először bornyúzott tehén pokláját (amibe világra jött a bornyú) el kell ásni az istálló alá, így védve van a "fermekálástól, tejelrontástól".
 - Az elsőszülött kicsi bornyút egy kenderlepedőbe csombolyítják, a lepedőt elteszik, mert ha valaki "elveszi a tejet" akkor ha egy vesszővel verjük azt a lepedőt a "fermekás szenved", s a gazdájuk fut.
- Ezek mágikus, varázsló jellegűek, semmi közülük nincs a valósághoz, nem megfigyelésre alapoznak.

Más állatokhoz kötődő hiedelmek, jóslások:

- Ha a macska az ajtó előtt mosakodik, idegen ember jó a házhoz.
- Ha varasbékát látsz, szájadat fogd össze, mert ha nem, kihullnak a fogaid.
- Ha fekete macska szalad át előtted, nem lesz szerencséd.
- Minden istállóban fel van téve egy guzsaly kender, hogy a szépasszonyok ha jönnek, legyen mit fonjanak, ne foglalkozzanak a marhákkal.
- Ha a fejőszéket fordítva, a lábával felfelé teszed, a tehén beleesik a jászolyba
- Ha a gzdasszony kutyát, macskát akaszt, hiába dagaszt tésztát, az nem kel meg.
- A szép csikónak, báránynak, borjúnak piros bojtot kötnek, hogy ne igézzék meg.
- Ha az asszony tyúkot ültet és a bő szoknyája alá ülteti, akkor minden csirke jércike lesz.
- Ha a tyúk első tojását hamuba keverik, akkor annyi lesz a tojás, mint a hamuszemcse.
- Ha a kutya baunkol, kár lesz a háznál.
- Ha a tyúkot nézed amikor tojik, szeplős leszel.
- Ha a johók után pásztorkodás közben kést vagy bicskát fensz, a farkas garázdálkodni fog.
- Ha a pálcát, amivel hajtod a marhákat megégeted, akkor a medve kárt tesz az állatokban.
- Ha a pimpót (barka, új rügy) házba viszed, akkor nem lesz csirke.

3. Időjáráshoz kapcsolódó megfigyelések, hiedelmek:

A hiedelmek legnépesebb csoportja legközelebb áll a valósághoz, megfigyeléseken alapulnak, sokszor helyi nevekhez is kapcsolódnak. Ezeket a hiedelmeket, jóslásokat is két csoportra osztjuk:

- a. Rövidebb távra szólóak.
- b. Hosszú, esetleg évre szóló időjárásjóslások.

Különböző jelekből évszázados tapasztalatokat összegezve előrelátták az időváltozást rövidebb távon, de voltak híres öreg csángók, akik megjósolták milyen tél, milyen nyár lesz, hogy alakul a pityókatermés, szénatermés.

a. Rövid időre szóló előrejelzések az időről:

- Ha a hangyák erőst bolyognak, eső lesz.
- Ha a macska kályhánál "béfelé" mosakodik, másnap hideg lesz.
- Ha a pap helyén a gólyák megjárják magukat, ha késő tavasz van is, havazás várható.
- Ha a macska kifelé (az ajtó felé) mosakodik, jó idő lesz.
- Ha Csík felé apró báránnyfelhős az ég, másnap eső lesz.
- Ha az ég alja piros, másnap szél, esetleg jó idő lesz.
- Ha a legyek erőst csípnek, eső lesz.
- Ha a tyúkok későn ülnek el, esős idő várható.
- Ha az őz bélopózkodik az aljba, hó lesz.

- Ha a holdnak udvara van, megváltozik az idő.
- Ha a disznó a szájába gyűjti a vaszkot, hideg lesz.
- Ha februárban meglágyul a hó, új havat kér.
- Ha este a kakas kukorékol, lágy idő lesz.
- Ha a verebek erőst csiripelnek, rossz idő lesz.
- Ha a csillagok pislognak, esős idő lesz.
- Ha a varjak gyűléseznek s erőst kárognak, hó lesz.
- Ha a csörrögtető madár az almafán csörrögtet, rossz idő lesz.
- Ha a madarak az eresz alá szállnak, rossz idő várható.
- Ha a fecskék alant szállnak, eső várható.

- Ha a tehenek nyugtalanok s erőst "bogároznak", eső lesz.
- Ha a csirkék szokatlanul verekednek, változik az idő.
- Ha hallatszik a szentdomokosi gyár fűvése, akkor ne várj jóidőt.
- Mikor a köd megjárja magát az Antalok fejébe, nem lesz jóidő.
- Mikor a köd hamar felszáll, két nap múlva meleg lesz.
- Ha lefelé, Palánka felé megy, jó idő lesz.
- Ha a rózsaszínű felhő nyugaton van, esős, lágy idő lesz.
- Ha a rigók reggel korán csiripelnek, eső várható.

- Keleti szél rossz időt hoz.
- Ha a vacsoracsillag pislog, eső lesz.
- Esti szivárvány, másnapi eső.
- Ha Hegyes felé mélykék az ég, jó idő lesz.
- Ha a kakas az ajtóba sokat kukorékol, szép idő várható.
- Ha síkikígyó lejtőre megy, rossz idő lesz.
- Ha a kígyók előbújnak, megváltozik az idő.

- Sok cseszle (szúnyog) esőt jelent.
- Ha puliszkafőzéskor az üst alja megszenesedik és ég a korom rajta, rossz idő lesz.
- Ha a felhők Brassó felé mennek, jó idő lesz.
- Ha a szamár erőst ordít, esős idő lesz.
- Ha délelőtt vak nap van, lágy idő lesz.
- Ha füstöl a kemence elül, megváltozik az idő.
- Ha a kicsi gyermek túrja a nyálát, rossz idő lesz.
- Ha a reggeli harmat későn szárad, eső várható.
- Ha forgószél van, eső lesz.

A csángók hite szerint a forgószélben egy gonosz ember van: "A vén Pistacska forgatta a szénát, s hát egyszer olyan forgószél lett, mind vitte el a szénát. Megmérgeződött s a bicskáját belévette (dobta) kinyitva. Elállt a szél, de a bicskáját nem kapta meg. Egy hétre rá menyen bé egy illetőhöz, nem merte megmondani kihez s hát a bicska ott van a gerendába felszúrva. Így vót."

- Ha a méhek fenn repülnek, jó idő lesz.
- Ha a tyúkszem viszket, erős idő lesz.

A viszketéssel kapcsolatban íme egy helyi adoma, amelyet a 72 esztendő Molnár Péter mesélt el 1973-ban: "Az öregeknél, ha valakinek a füle viszket, az okvetlenül időváltozást jelent. A vén Gazdáné elpanaszolta nanyámnak, hogy a tennap egész nap viszketett a füle, de úgy tett mintha semmi se történne egész nap, mert a család Barackosba dolgozott a szénacsinalással s egy fajka (sok) szárazrendjük vót s félt nehogy az eső kiverje őket. Inkább egész nap szenvedett."

- Ha a Csalhó felett tiszta az ég, lehet menni takarni (szénagyűjteni).
- Ha a gyék (gyík) kibúvik a gyepből, jó idő lesz.

b.Hosszabb időre szóló jóslások:

Megemlítjük, hogy voltak és ma is léteznek öreg csángók, akik időjóslással foglalkoztak. Ilyen volt pl. Csorba János, ma 85 éves borospataki csángó, akitől még a Hargita című napilap is időjóslást

kért és közölt. Ezeket az embereket a helyiek "üdöbüzlögőknek" nevezik. Íme egy néhány időjóslás:

- Ha az újhold a sarkával felfelé áll, esős hónap lesz.
- Ha az újhold a sarkával felfelé áll, nem cseppen ki, száraz lesz a hónap.
- Ha a harukály (harkály) erőst kopocsál, szárazság lesz.
- Ha az eső kezdetén a víz bugyborékol, hosszas eső várható.
- Ha Luca napja sáros, Karácsony fagyos.

Újév éjjelén szokás volt hagymanaptárt készíteni, amely megmutatja az évben az időjárást hónaponként. Elkészítése így történik: egy hagymafejet középen elhasítottak és az egyik feléből hat göbés cikket, a másiktól is ugyanennyit vettek sorba, mely jelképezte az év 12 hónapját. Minden egyes cikkbe sót tettek. Másnap vizsgálták az eredményt. Amely cikkben a só vizet eresztett, esős hónap lesz, amely száraz marad annál kevés eső várható.

- Ha a tyúk elülről, azaz a fejétől kezd "vetkezni" (tollcsere), akkor a tél eleje kemény lesz.
- Ha a farkától kezd a vetkezést, akkor a tél vége lesz a hidegebb
- Ha Szentmihály után görget (dörög), nagy tél várható.
- Ha Szentgyörgy előtt dörög az ég, rossz nyár lesz.
- Ha nyáron a darázfészkek mélyen van, erős tél várható.
- Ha künn van a darázfészkek vagy ágakra aggatva, gyenge tél lesz.
- Karácsony lobogós, Húsvét kopogós.
- Katalin napja ha jó, olyan lesz január.
- Gyertyaszentelő ha szép, a tavasz korán jó.
- Ha a faluban a házak közt járnak a cinegék, rossz idő lesz.
- Vízkeresztkor ha a medve kijön a barlangjából, még sokáig tart a tél.
- Ha ősszel a nyírfalevél hullása felülről kezdődik, hosszú ősz lesz.
- Amennyivel Szentgyörgy előtt görget, annyival utána hó lesz.
- A disznóban ahogyan a lép fekszik attól függ a tél: ha elől vékony, a tél ereje gyenge, ha elől vastag kemény télelő várható.
- Ha Szentandrás hetén esik az eső, minden hónapban utána megloccsan.
- Ha a tyúkok korán vetkeznek, korán beköszönt a tél és erős tél lesz.
- Ha ősz elején virágozik a fecskevirág, hosszú ősz lesz.
- Amikor a havazó délről jő, akkor nem lesz nagy tél.
- Ha tavasszal az első eső kelet felől jő, akkor hideg nyár lesz.
- Ha a virágok későn nyílnak, hosszú ősz lesz.
- Ha Szentistván napján esik az eső, akkor száraz ősz lesz, de ha meleg van, akkor esős ősz várható.

- Ha az első havazó északról jó, nagy tél lesz.
- Január 6.-án, Vízkereszt napján ha az eresz megcseppen, akkor rossz tél lesz, ha nem cseppen meg, lágy tél lesz.
- Ahány nappal Szentmihály előtt leesik a hóharmat, annyi nappal karácsony előtt leesik a hó.
- Mikor gyermek voltam cseréppipából pipáltak az öregek, "na az üdő megváltozik, mert a pipám sípol" - így mondták.
- Este pornyálás után ha a sereget kosárba rekesztik, s a harangos berbécs 2-3-szor megrázta a harangot, változott az idő.
- Mikor a tyúkok későn ülnek el, zavaros üdő lesz.
- Ha a gyék lütöre megy, eső várható.
- Ha a bárány erőst cuppog (ugrál), esős idő lesz.
- Mikor este erőst kurtyol a béka, az üdő változik.
- Ha álmodba juhokat látsz, havazni fog, ha lovat álmodsz, szél lesz.

4. Más jóslások, jelek, hiedelmek.

Ebbe a csoportba olyan hiedelmeket, jóslásokat soroltam, amelyeknek az időjárást jósló szövegekkel ellentétben, semmi közük a tapasztalatokhoz, megfigyelésekhez, inkább alkalmi jellegűek. Az is igaz, hogy megtörtént esetekből indulhattak ki, de itt egyedi esetet igyekeztek általánosítani, s ezek súrolják a babona határát. Ha hiszik is ezeket, azt tartják róluk, hogy babona. Ide tartoznak a ráolvasások, varázslatok, nagy idő eltérítés, fermekálások, tejelrontás, lidércek, szépasszonyok, haláljelek, az ördög és az ember kapcsolata, és általában azok a mágikus hiedelmek, amelyek valamilyen formában csodás lényekkel vannak kapcsolatban, vagy megszokott élőlények, tárgyak kapnak varázserőt. Ilyen hiedelem is bőven akad, amiről már Bosnyák Sándor, Salamon Anikó és Kallós Zoltán írtak (lásd könyvészeti anyag).

Az előbbieken azt mondtuk, hogy ezek a hiedelmek személyeket, tárgyakat varázserővel ruháznak fel. Gondoljunk itt a tilóra, amin a hiedelem szerint képes repülni a boszorkány vagy gondoljunk az olyan személyekre, boszorkány, fermekás asszonyok, akik máskülönben mindig a közösségnek a tagjai. De mégis furcsa, logikátlan erővel bírnak (Jányi Vilma, Bece Tera, Pál Gyurka Józsiné). Vagy gondoljunk a "varasbékára", amire a tej zsírját elfermekáló gazda piros pántlikát köt, s rejtett helyen tartja azt, nagy becsben. Innen az a nagy ellenszenve a csángóknak minden varasbéka ellen: ahol csak látják nyársba húzzák, a nyársat a földbe szúrják és ott szárad meg a szegény ártatlan varangyosbéka. Érdekes, hogy ez megtörténhet egy hasznos állattal, dehát a babona annyira erős, hogy az legyőzi a csángókra jellemző állatszeretetet is. Máskülönben rengeteg intés szól az állatvédelemről:

Pl. "Ha levered a fecske fészkrét, megszárad a kezed."

"Ne végy el életet, mert nem te adtad."

"Aki állatot akaszt, nem lesz szerencséje."

Nagy állatszeretetről árulkodik az a tény is, amiről már beszéltünk, hogy állataikat imáikba foglalják, magázzák a méheket, szántásnál, vetésnél ha meglátják istenbárányát (kicsi piros bogárka) képesek azt kikerülni, csak ne essen baja.

A következőkben főleg a logikátlan hiedelmekről szeretnék tárgyalni, azokat felsorolni, amelyeknek legalább a földön túli lényekhez, mágikus elemekhez sincs semmi közük, de amelyek fantáziadúsak. Ezek a gondolkodás igazi szabadságáról árulkodnak és úgy tartották, álmodozni, hinni egyénileg, de közösen is nem árt. Persze a mindenkori hivatalos vallás kiállt az ilyen hiedelmek ellen, azért évszázadokon át együtt éltek, az egyszerű népek és a csángók is mély vallásosságuk mellett hittek és sokan még ma is hisznek ebben a logikátlan babonákban.

Ezek valamikor bármely népköltészeti alkotás, egyéni megfigyelésből születhettek, majd kollektív közösségi jelleget kaptak, egész csoportok hitték azt.

Ilyen hiedelmek:

- Ha a kályhában duruzsol a szén, veszekedés lesz.
- Ha a kályhából, kemencéből "kiszökik" a szén, idegen ember jó a házhoz.
- Ha Újév napján először fehérréppel találkozol, nem lesz szerencsés éved.
- Ha férfival találkozol, szerencsét jelent.
- Este az ablakon ne nézz ki, mert árpa nő a szemedre.
- Ha a kendő kisebb felétkötik kívül, tyúklopáson érik.
- Ha visszatérsz, nem lesz szerencséd.
- Ha üres vederrel találsz valakit , nem lesz szerencséd.
- Ha a kicsi gyermek mászik a földön, idegen jó a házhoz ("Ne mind mászkálj, valakit idemácsol!").
- Ha az egyedülvaló (egyke) kicsi gyermek visszanez a lábaközt, akkor testvért vár.
- Amíg a kicsi buba (baba) nincs megkeresztelve, nem szabad suhuva (sehova) menni az anyjának, mert ha egyedül marad, a szépasszonyok elcserélik.
- Ha keresztelő előtt a gyermek anyja járkál valahol a mezőn, azt a részt elveri a jég.
- Pityókaültetés végeztével le kell ülni a föld végére, nagyobb lesz a pityóka.
- Este bent nem szabad fütyülni, mert a Babba Márja sír.
- Pénteken és vasárnap ne vágj körmöt, mert jobban nő!
- Pénteken és szerdán csak a lüdercek járnak guzsalyasba (vizitbe).
- Éjjel 12-kor ne bolyongj (járkálj), mert akkor csak a kísértetek járnak.
- A gyertyánál ne gyújts szivarat, mert hamar meghalsz.
- Újév napján ne falujz, met egész évben faluzni fogsz.
- Pénteken ne varrj, mert megkel (gennyes lesz az ujjad).
- Ha este tükörbe nézel, az ördög seggibe kukkintassz.
- Jógazda ember hétfőn senkinek sem ad semmit.

- Pénteki kacagás, vasárnapi sírás.
- Ha a ruhát fordítva veszed fel vagy szerencséd lesz, vagy nem csálnak meg.
- Ha valaki csuklik, emlegetik.
- Nem kell nagy papírra tekerni a fonalat, mert a másvilágon azt eszed.
- Ha az ajtó magától kinyílik, vendég jó a házhoz.
- Napszürkületkor a buba ne aludjon, mert nyugós lesz az éjjele.
- Amíg a kicsike keresztleletlen állandóan ügyelni kell reja, mert hanem a szépasszonyok kicserélik.
- Ha forgósél van a bicskát vagy fészit lódítsd oda, s elmúlik.
- Nagyhéten ha megeszed a tojást, a szájad megbüdösödik.
- Ha gyertyafüstös a kezed, valaki a szomszédból meghal.
- Ha babát látogatsz, amikor méssz el valamit vissza kell dobni, mert ha nem elviszed a kicsike álmát és tejét.
- Akinek a szemöldökei összenőnek, igézős lesz.
- Ha útra indulsz előtte ne mosakodj, mert elmosod a szerencsédet.
- Bójtbe ne táncolj, mert megszárad a lábad.
- Mikor újság (újhold) lesz, vágj ki a hajadból s jobban nő.
- Újév napján ne járj üres kézzel.
- Ha viszket a jobb tenyerünk pénzt kapunk, ha a bal pénzt adunk ki.
- Ha kihúzod egy szempilládat, valakivel megfújatod és a kebeledbe teszed, levelet kapsz.
- Ha egy törülközővel egyszerre kettő törülközők, összevesznek.
- Nyáron nagy időben a kendőd kissebbik felét kell kívül tenni, s elmúlik a rossz idő.
- A tavasz első napján seggleg (hátrafelé) kell kimenni a házból, s nem szeplősödöl meg.
- Ha el akarod tüntetni a szeplőket vagy kezdről a főkömöket (szemölcs) mosd meg azt keresetlen vízzel, amit az erdőben odvas csutakokban találsz.
- Amikor szövőt tesznek s idegen érkezik a házhoz, az lépjen nagyokot, s hamarabb lefogy a szövő.
- Ha a favágóra pisilsz, felszállkásodik az ujjad.
- Ha este a veder üresen marad, rossz álmokat látsz.
- Ha a mosatlant otthagyd este, nem tudsz jól aludni.
- Ha a vásárra méssz valamit eladni, az utolsó falatot tedd a zsebedbe, s szerencséd lesz.
- Ha fésüt vagy szappant elrejtész, szégyent vallasz.
- Ha a falatodat elejtéd, éhes a szeretőd vagy az anyósod.
- Ha kicsi bubán átlépünk, nem nő meg.
- Ha az úton eszel, megeszed a szerencsédet.

- Ha látod, hogy leesik a csillag, ne mondd el, mert ő sem árult el téged.
- Ha az orrod viszket, bosszúság ér.
- Ha újév napján először férfi jó a házhoz, a szaporulat férfinemű lesz és fordítva.
- Ha összejövedeleken valakinek háttal ülsz, azt a másvilágon a hátadon hordozod.

A fentiek is példázzák, hogy nagyon gazdag még napjainkban is a csángók hiedelemvilága, ami a fantázia gazdagságáról tanúskodik. Ugyanakkor bizonyítja azt, hogy ezek az egyszerű emberek az írásbeliségtől távol, kialakítottak maguknak egy gazdag szójhagyományú kultúrát: népdalok, balladák, mondák, ráolvasások, melyeket aztán állandóan gazdagítottak, átadták az utódoknak. Ezért foroghatnak közszájon még ma is, sőt amint láttuk sokan még hisznek a jóslásokban, babonákban. Érezni azonban, hogy a fiatalabbak már kételkednek ezek igazában.

Könyvészeti anyag:

1. Dobossy László: Szokások és hiedelmek a Hangony völgyében
2. Bondár Ferenc: Sarkadkeresztúr néphite
3. Hoppál Mihály: Vasárgi hiedelmek
4. Bosnyák Sándor: A gyimesvölgyi magyarok hitvilága
5. Salamon Anikó: Gyimesi csángó mondák, ráolvasások, imák

Adatközlők:

1. Csorba János 85 éves (1991)
2. Ambrus Fülöp Hosszú 83 éves (1991)
3. Molnár Péter Busulán 71 éves (1973)
4. Fikó István 71 éves (1980)
5. Tankó Katalin 81 éves (1989)
6. Tankó Zita 24 éves (1990)
7. Tankó Béla Pistacska 65 éves (1986)
8. Hidegkuti Albert 82 éves (1991)
9. Bilibók Rozália 68 éves (1981)
10. Mihók Katalin 71 éves (1980)

Szómagyarázat:

baunkol=ordít

belévette=beledobta

csürke=csirke

fermekálni=tejelvevés

faluzik=szomszédol

galuska=töltelékes káposzta

gyék=gyík

héza=hozza

hazai=menyasszony

harukály=harkály

kalibázás=nyári szállás a legelőn

kiszökik=kiugrik

kotéc=disznóol

megcsináltat=elvarázsol

nannyám=nagyanyám

ecsém=öcsém

lüdér=lidérc

rend=lekaszált széna

pimpó=barka

suhuva=sehova

tiló=eszköz, kender feld.

vót=volt

varasbéka=varangyosbéka

újan=olyan

zavara=hasított fa

herzsábás=beteges

megehül=megéhezik